

Előszó

A JATES 2021. évi második száma kilenc neveléstudományi szakcikket és egy könyvismertetést kínál a Tisztelt Olvasónak. A szakcikkek közül öt a környezeti neveléssel foglalkozik, míg négy tanulmány változatos neveléstudományi kérdéseket tárgyal. Nyelvi szempontból egy német és két angol nyelvű írást üdvözölhetünk a kötetben, hét magyar nyelvű írás mellett.

A szám német nyelvű nyitó cikke H. Tomesz Tímea tollából azt foglalja össze, hogy mi a jelentősége a testnevelő tanárok és sportedzők verbális kommunikációs képességeinek az ő mindennapi munkájukban, illetve a tanárok és az edzők képzésében. Egymással párhuzamban ismerteti a szerző azokat a kommunikációs képességeket és tudáselemeket, amelyek megléte illetve fejlesztése elősegíti a tanárok és edzők munkájának eredményességét. A tanulmány felhasználja a szerző kérdőíves kutatásainak és mélyinterjúinak eredményeit is az utóbbi 2-3 évből, melyek célszemélyei a sportolók, az edzők és a testnevelő tanárok voltak.

Ez a tanulmány a kötet általános pedagógiai kérdésköreit képviseli. További három ilyen tanulmány (magyar nyelven) a kötet vége felé kapott besorolást, a most következő öt szakcikk után, amelyek mindegyikének témája a környezeti nevelés.

E tömb első, angol nyelvű tanulmányának szerzője Csonka Sándor, témája pedig az, hogy miért félünk a sötétben és milyen pedagógiai ráhatással lehet ezt a félelmet csökkenteni annak érdekében, hogy csökkentsük lakásaink és településeink fényszennyezését. A szakirodalom áttekintésével a szerző összefoglalja, hogy mely lélektani elemek okozzák ezt a félelmet. Ezek alapján nem tartja azt teljességgel megszüntethetőnek, de jelentősen csökkenthetőnek igen, amihez elsősorban a sötétség (megvilágítás nélkülség) iránti attitűd javításán keresztül vezet az út. Ehhez pozitív előjellel járulhat hozzá az is, ha nem a fényárban úszó terek és lakások számítanak majd viszonyítási alapnak mindnyájunk számára. A tanulmány bemutat néhány módszertani megoldást is, amelyekkel e cél elérése elősegíthető.

A Győrössy Krisztina és Földes-Leskó Gabriella által írott, angol nyelvű tanulmány témája a természetjárás keretében végezhető környezeti nevelés. Még konkrétabban az, hogy az iskola által kezdeményezett, de a kötelező iskolai képzésen kívül eső természetjárás hogyan befolyásolja a diákok életmódját. Ezzel párhuzamosan azt is vizsgálja a tanulmány, hogy a gyakran kiránduló diákok tudása, szokásai és környezeti attitűdje eltér-e azokétól, akik nem járják a természetet. Két magyarországi középiskola 64 diákja adott választ a szerző által közreadott, internetes kérdőívre. A válaszokból egyértelmű, hogy a kirándulások résztvevői többet tudnak a természetről, pozitívabb az attitűdjük és egészségesebbek a szokásaik, mint a nem kiránduló társaiké. Mindez a szerzők szerint reményt keltő abból a szempontból, hogy ezek a diákok felnőtté válva maguk is hozzájárulnak majd a környezet fontosságának elfogadtatásához.

További két magyar nyelvű tanulmány foglalkozik a gyalogos természetjárás során lehetséges ismeretbővítéssel és környezeti neveléssel. Virág Martin, Balogh Szabolcs és Sütő László írása az antropogén tájformálás bemutatására fókuszál, mégpedig a Cserhát Natúrpark területén. Két kérdést vizsgálnak a szerzők ebben a térségben. Az első az, hogy van-e számottevő talajeróziós hatása a gyalogos természetjárásnak, nyilván attól is függően, hogy mekkora a látogatók száma. A másik kérdés pedig az, hogy milyenek a fényszennyezetségi viszonyok, és ez befolyásolja-e a Natúrpark egyes kilátópontjain az onnan látható tájképet. Ahelyett, hogy itt elárulnánk az eredményt, amivel csökkentenénk az érdeklődést a tanulmány iránt, inkább jelezzük,

hogy a tanulmány bemutat egy olyan terepgyakorlati környezeti nevelési feladatsort is, amely feladatok elvégzése során a gyerekek maguk igazolhatják a hatásokat, amivel hozzájárulhatnak a Natúrparkok céljainak megvalósulásához.

A turizmushoz köthető, másik magyar nyelvű írás szerzője Pap Anna, aki a gyalogos vándortáborozás napjainkban újra éledő hagyományának a környezeti nevelés érdekében való felhasználását állítja az írás középpontjába. A tanulmány szerzője maga is vándortábor vezető, aki a táborozás gyakorlati megvalósítás mellett pilot kutatást is végzett. A környezeti ismeretek bővülését egy-egy bemeneti és kimeneti teszttel vizsgálta a szerző, majd a felmérést egy attitűdváltozást rögzítő kérdőív kitöltetésével is kiegészítette. Ezek feldolgozásából kiderült, hogy ha a résztvevő diákok indirekt módon, megfelelő arányban és játékosan kapnak környezeti tudatformáló feladatokat, akkor azokat szívesen elvégzik. A táborozás eszerint tudásbővülést és attitűdjavulást is eredményezett.

A környezeti neveléssel foglalkozó tanulmányok sorát Kulman Katalin írása zárja, amely egy konkrét probléma, a bányászati és ipari tevékenységek környezetkárosító hatásai esetében azt vizsgálta, hogy milyen a tájékozottsága és milyenek az információszerzési szokásai a mai középiskolásoknak. Az ennek érdekében elvégzett kérdőíves pilot mérésben két iskola 104 olyan szakgimnáziumi és gimnáziumi tanulói vettek részt, akik a 2019/2020. tanévben, a 11. évfolyamra jártak. Az eredmények összességében azt mutatják, hogy a megkérdezett diákok Magyarország környezeti állapotát csak „elviselhetőnek” tartják. A bányászati és az ipari tevékenységek környezeti hatásaival kapcsolatban a diákok legfőbb információforrásként a szaktanáraikat nevezték meg, ami arra utal, hogy a vizsgált környezeti probléma kapcsán eddig nem találtak olyan hírről, vagy akár iskolai feladattal, ami az internetes források megtalálására és felhasználására ösztönözte volna őket.

Visszatérve a kötet általánosabb pedagógiai kérdéseire, Mészáros Tímea és Vass Vilmos tanulmánya a szervezeti tanulás és a tanuló szervezet jellemzőit elemzi a Waldorf-iskolákban, elsősorban az innovációs szemlélet tükrében. A Senge által a 90-es években közzétett, magyarul 1998-ban megjelent koncepciójából kiindulva, a szerzők ismertetik a professzionális tanuló szervezet és az innovációs szemlélet jellemzőit, majd bemutatják az implementáció fejlesztés-fejlődés központú modelljét, és következtetéseket is megfogalmaznak. A kidolgozott modell egyes elemei úgy épülnek egymásra, hogy a szervezeti tanulás kiegészüljön a kreativitással és innovációval. A szervezetben így az emberi tényezők jelentősége erősödik, a tanulási folyamat erőteljesen affektív, amelyben az érzelmi és akarati tényezők, valamint az attitűdök kerülnek az előtérbe.

Nyitrai Tímea közleménye még a COVID időszak előtt vizsgálta a közoktatásban dolgozó tanárok digitális kompetenciáit. A cikk egy pedagógusok által kitöltött kérdőíves felmérés eredményeit mutatja be, amely még a digitális távoktatás bevezetése előtti napokban valósult meg. A kérdőív a tanári digitális kompetencia helyzetének hazai megítélését, mértékét, hatékonyságát és infrastrukturális háttérét térképezte fel. A vizsgálat kitér az IKT eszközök használatának tapasztalataira, a tanárok információ-technológiai tudásának szintjére, valamint arra, hogyan a tanárok hogyan tett szert a szóban forgó ismeretekre. A beérkezett 100 kitöltött űrlap adatait statisztikai mutatók segítségével értékeli a szerző, kitérve a tanárok életkori különbségeire és az oktatási intézmények típusára is.

Szalmás Anikó Xénia írása a tehetséggondozás és a Tudományos Diákkörök kapcsolatát elemzi a felsőoktatásban több évtizedes múlta visszatekintő, országos mozgalom ún. FiFöMa (Fizika – Földtudományok - Matematika) szekciójának eredményei alapján. A szerző azt vizsgálja, hogy miként működik és hogyan hat a vizsgált műhelyek munkája a tehetséggondozásra; hogyan választják ki a tehetséges hallgatókat; hogyan dolgoznak együtt a témavezetőkkel és milyen hallgatói tulajdonságok játszanak szerepet abban, hogy a tehetség felismerhető és kibontakoztatható legyen. E kérdésekre a választ a szakirodalom áttekintése után, a TDK műhelyek hallgatóit célzó, félig strukturált interjúk és a témavezetők által kitöltött online kérdőívek szolgáltatták. Az áttekintett tehetségmodellek által felvázolt személyes és környezeti tényezők, valamint tehetségkritériumok mind megjelentek a válaszokban. Az eredmények alapján is egyértelmű, hogy a tehetséggondozás nagyon hasznos a felsőoktatási környezetben és a témavezetők szakértelme meghatározó jelentőségű a hallgatók tudományos pályájának alakulásában.

Végül, a könyvismertető Mónus Ferenc: A fenntarthatóságra nevelés trendjei, lehetőségei és gyakorlata a közép- és felsőoktatásban című új könyvét mutatja be, amely a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központjának (CHERD) gondozásában jelent meg, 2020 decemberében. A kötet elsősorban a közép- és felsőoktatásban dolgozó szakemberek munkáját hivatott segíteni, de mindenki számára hasznos lehet, aki a fenntarthatóságra neveléssel foglalkozik, vagy ilyen céljai vannak. A kötet a hazai és a nemzetközi kutatási eredmények fényében elemzi a címben jelzett oktatási szinteken a fenntarthatóságra nevelés hazai helyzetét, feltárja ennek mozgató rugóit és akadályozó tényezőit. A kötet hiánypótló, széleskörű áttekintés, amely elektronikus formátumban mindenki számára elérhető és letölthető. Az ismertetés szerzői Kónya György és Szállassy Noémi.

A JATES idei 2. száma mintegy nyolc szerzői ív terjedelemben vezeti végig az Olvasót fenti, röviden exponált kilenc tanulmányon és a könyvismertetőn. A 10 írás 15 szerzője között két határon túli oktatáskutatót is köszönhetünk.

Eger, 2021. június 30.

Mika János
a szám felelős szerkesztője